

2025-07-24

Arbetsmarknadsdepartementet dnr A2025/00432
Sametingets dnr 2025-873Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm
a.remissvar@regeringskansliet.se
a.jam@regeringskansliet.se

Yttrande avseende SOU 2025:28 Frihet från våld, förtryck och utnyttjande - En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter

Sametinget välkomnar förslagen i slutbetänkandet om att övergå från tidsbegränsade, tillfälliga regeringsuppdrag till ett långsiktigt och strukturerat arbete med starkt grundläggande uppdrag och ett utpekat myndighetsansvar i arbetet mot våld, förtryck och utnyttjande. Sametinget har vid flertalet tillfällen lyft att ett långsiktigt perspektiv med fast finansiering är avgörande för att stärka skyddet mot våld mot samiska kvinnor, flickor och hbtqi-samer.

Samtidigt vill Sametinget betona att betänkandet brister i att inkludera ett tydligt urfolksperspektiv. FN:s urfolksdeklaration¹ samt Sametingets jämställdhetsarbete² lyfter båda vikten av en helhetssyn som omfattar jämlikhet, jämställdhet och särskilt skydd för kvinnor och barn. Att tillhöra ett urfolk innebär att påverkas av historiska och pågående strukturer som kolonialism, assimilationspolitik och diskriminering, vilket ökar sårbarheten för våldsutsatthet. Även om betänkandet konstaterar att samiska kvinnor rapporterar en högre våldsutsatthet än kvinnor i befolkningen i stort, nämns *samiska kvinnor* endast vid nio tillfällen. Dessa omnämnanden är huvudsakligen kopplade till GREVIO:s granskning samt ett fåtal referenser till rapporten *Våld mot samiska kvinnor* från Sametingets regeringsuppdrag.³ Sametinget nämns inte alls och saknar utpekat ansvar i det föreslagna arbetet, trots Sametingets viktiga kunskap inom området som rör våld mot samiska kvinnor, flickor och hbtqi-samer.

Sametinget har tidigare lämnat in yttrande i samband utredningens delbetänkande *Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld* (SOU 2024:21). I yttrandet framhöll vi att regeringen i det fortsatta utredningsarbetet, dvs när man tar fram strategier och ser över styrningen inom området, bör ta hänsyn till resultatet av Sametingets regeringsuppdrag

¹ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Declaration_indigenous_en.pdf

² Mïrrestallede amma! - vuekieh mïrrestallemebarkose metoder för jämställdhetsarbete och Sametingets jämställdhetsprogram

³ Brandén, J., Nilsson, L. M., Burman, M., San Sebastian, M. & Stoor J. P. (2024). Våld mot samiska kvinnor

avseende jämställdhet och mäns våld mot samiska kvinnor och flickor.⁴ I det nu aktuella betänkandet finns visserligen resultat från regeringsuppdraget och rapporten nämnda.⁵ Men några konkreta förslag, i förhållande till de åtgärdsförslag som Sametinget och Umeå universitet lyfter i sin rapport, finns inte med. Sametinget vill därför lyfta följande synpunkter.

Sametinget bör få ett samordnande uppdrag i arbetet för att motverka våld mot samiska kvinnor

Enligt betänkandet får ett antal centrala myndigheter instruktionsenliga uppgifter att delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt utnyttjande i prostitution och människohandel. Det gemensamma arbetet föreslås samordnas av ett nytt samordningscentrum vid Jämställdhetsmyndigheten. För lärosätena skrivs in i regleringsbrevet för Uppsala universitet, där Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) finns, respektive Linköpings universitet, där Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn finns, att de ska samverka med den nya myndighetsstrukturen. Även länsstyrelserna ska vara representerade i det myndighetsgemensamma arbetet.

Vidare nämns att "En rad andra myndigheter och aktörer utöver de vi pekat ut för det myndighetsgemensamma arbetet är centrala för ett framgångsrikt arbete mot våld och för genomförandet av strategin. Vårt förslag är att dessa fortsatt kan få regeringsuppdrag inom sina respektive verksamhetsområden. Även kommuner och regioner är avgörande i arbetet. För att tydliggöra behoven i den kedja av samhällsinsatser som krävs för att förebygga och bekämpa våldet pekar vi ut myndigheters och även andra centrala aktörers roller inom samtliga av strategins strategiska områden."⁶ Vidare framhålls i betänkandet att "Även andra myndigheter som inte ingår i vårt urval men som har uppdrag om våld kan och bör givetvis samverka brett utifrån bestämmelserna i myndighetsförordningen och förvaltningslagen."⁷

Sametinget vill i detta sammanhang framhålla det arbete vi genomfört inom olika tillfälliga regeringsuppdrag inom jämställdhet inom det samiska samhället, våld mot samiska kvinnor, psykisk hälsa samt rasism mot samer.⁸ Dessa temaområden ingår inte i myndighetens ordinarie verksamhetsområden.⁹ Sametinget saknar därmed organisatoriska, personella och finansiella förutsättningar att upprätthålla en kontinuitet och stabilitet i arbetet. Sametinget bör därför få samordnande uppdrag med fast finansiering för arbetet med jämställdhet, hälsa inklusive psykisk ohälsa, diskriminering, hat, hot och våld – bland annat för att motverka våld mot samiska kvinnor - samt strukturell rasism. Det finns även behov av ett

⁴ Ku2020/00767, Ku2021/01191, Ku2021/02210. <https://www.sametinget.se/4773>

⁵ Sidan 388, 456. SOU 2025:28 Slutbetänkande av Utredningen om en starkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat och hedersrelaterat våld och förtryck. Stockholm 2025.

⁶ Sidan 434, ibid.

⁷ Sidan 243, ibid.

⁸ IJ2009/1924/DISK, IJ2009/1958/DISK. Kunskapssammanställning om samers psykosociala ohälsa, Sametinget 2016 https://www.sametinget.se/rapport_psykosocial_ohalsa Kartläggning av rasism mot samer i Sverige. Sametinget 2018. https://www.sametinget.se/kartlaggning_rasism KU2019/00469/CSM, KU2019/01249/CSM. S2018/04669/FS (delvis), S2018/06126/FS (delvis), S2020/06171/FS (delvis). Ku2020/00767, Ku2021/01191, Ku2021/02210. Sametinget 2025-03-31. Jämställdhet samt mäns våld mot samiska kvinnor och flickor. Dnr. 2021–1809 nr. 2025–497

⁹ Förordning (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

utpekade ansvar och stöd för att utveckla ett nationellt samiskt hälsocentrum. I enlighet med betänkandet så skapas på så sätt ett tydligt utpekade ansvar för ett hållbart och långsiktigt arbete i stället för tidsbegränsade, tillfälliga uppdrag från regeringen.¹⁰

Länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen bör få i uppdrag att i samverkan med Sametinget utforma en nationell policy för att motverka mäns våld mot samiska kvinnor

I betänkandet föreslås tre utgångspunkter som ska genomsyra myndigheters och aktörers arbete för en nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande:

- Rättighetsbaserade insatser och ett stärkt brottsofferperspektiv.
- En ändamålsenlig samverkan för att motverka samtliga våldsformer.
- Ett kunskapsbaserat arbete.”¹¹

Strategins tre utgångspunkter syftar till att ge ett gemensamt ramverk för myndigheter och övriga aktörer som genomför insatser som omfattas av strategin. Utgångspunkterna ska beaktas i allt arbete som genomförs inom samtliga strategiska områden. De ger vägledning i hur arbetet bör utformas för att uppnå strategins övergripande mål.

I överensstämmelse med utgångspunkten ”En ändamålsenlig samverkan för att motverka samtliga våldsformer” föreslår Sametinget i enlighet med den skrivelse som tidigare överlämnats till regeringen,¹² att regeringen ger länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen i uppdrag att i samverkan med Sametinget och samiska organisationer utforma en särskild strategi och ett specifikt handlingsprogram för våld mot samiska kvinnor, flickor och hbtqi-samer som kan integreras i den nationella strategin. Ett långsiktigt och hållbart arbete för att förebygga och bekämpa våld mot samiska kvinnor, flickor hbtqi-samer kräver en strategi och åtgärder som adresserar den kontext våldet utövas i, som utgår ifrån en förståelse för relationerna mellan kolonisering, kön, makt och våld, och som uppmärksammar samiska kvinnors och flickors situation och specifika behov. Motsvarande krävs beträffande samiska män som förövare av våld mot kvinnor om ett framgångsrikt förebyggande arbete ska kunna utvecklas. Det behöver därmed utvecklas en särskild strategi och ett specifikt handlingsprogram för våld mot samiska kvinnor, flickor och hbtqi-samer. Det arbetet bör utgå ifrån länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen som verkar i Sápmi och måste ske i samarbete med Sametinget och samiska organisationer. Samverkan bör även inkludera det samiska samhället utanför Sverige, för att skapa möjligheter till samarbeten över landsgränserna. Arbetet bör särskilt bygga på kunskap och lärdomar från den mer omfattande planen för stärkt förebyggande och bekämpande av våld i det samiska samhället i Norge.

¹⁰ I januari 2025 har Sametinget och länsstyrelserna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland även sänt en skrivelse (dnr 2021-1809-103) till regeringen som lyfter åtgärdsförslagen ur Sametingets och Umeå universitets rapport *Våld mot samiska kvinnor*, samt pekar på behovet av ett samordnande uppdrag och en fast utökad finansiering till Sametinget. Källa: Sametingets budgetunderlag 2026–2028, dnr 2025–516.

¹¹ Sidan 437, SOU 2025:28 Slutbetänkande av Utredningen om en stärkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat och hedersrelaterat våld och förtryck. Stockholm 2025.

¹² I januari 2025 har Sametinget och länsstyrelserna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland även sänt en skrivelse (dnr 2021-1809-103) till regeringen som lyfter åtgärdsförslagen ur Sametingets och Umeå universitets rapport *Våld mot samiska kvinnor*, samt pekar på behovet av ett samordnande uppdrag och en fast utökad finansiering till Sametinget. Källa: Sametingets budgetunderlag 2026–2028, dnr 2025–516.

Tidigare beprövad samverkansmodell inom det samiska temaområdet bör användas i arbetet med kunskaps- och metodutveckling om samer

I överensstämmelse med den tredje utgångspunkten för en nationell jämställdhetspolitisk strategi, "Ett kunskapsbaserat arbete" föreslår Sametinget att satsningar på forskning, utvärdering och uppföljning avseende inom jämställdhet inom det samiska samhället, våld mot samiska kvinnor, psykisk hälsa samt rasism mot samer och närliggande temaområden, genomförs genom en beprövad samverkansmodell mellan främst Sametinget och Umeå Universitet (Institutionen för Epidemiologi och Global hälsa och forskargruppen Lávvuo) samt Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och SCB, där Sametinget varit uppdragsgivare och fristående forskare genomförare av studier.

Samverkansmodellen har varit en förutsättning för att skapa nödvändig legitimitet och trygghet för samer att delta i studierna som bland annat baserats på populationer i sameröstlängden och renägarlängden. Samerna som nationell minoritet, folk och urfolk har större rätt till inflytande i frågor som berör dem, och det faktum att sameröstlängden för val till Sametinget i sig utgör en bärande del av det samiska demokratiska systemet i Sverige, ställer särskilda krav på hur uppdrag och datainsamling om samer kan realiseras. Att exempelvis datainsamling åtnjuter samiskt förtroende är avgörande eftersom undersökningar annars kan bidra till underminering av det samiska demokratiska systemet (om personer tex lämnar röstlängden för att man saknar tillit till hälsouppföljningssystem). Regeringen bör därför så långt som möjligt upprepa det tillvägagångssätt som använts vid tidigare studier om samisk hälsa inklusive psykisk hälsa, jämställdhet och våld mot samiska kvinnor.

I övrigt har Sametinget inga synpunkter avseende förslagen i betänkandet.

I ärendet har kanslichef Lars-Ove Sjain beslutat, efter föredragning av handläggare Ulrika Hannu och Marie-Louise Allas.